Över tid har etnologiämnet förändrats samtidigt som det på många sätt har behållit sin särprägel. I den här antologin presenterar sex etnologer, mot bakgrund av sina egna tidigare forskningsintressen, aktuella analyser av allt från sötsaker och kroppslig pedagogik till politiska kontroverser. Sammantagna ger bidragen en fingervisning om den samtida etnologins empiriska, teoretiska och metodologiska bredd.

ISBN 978-91-89097-02-5

EFTERTANKAR

sex etnologer korsar sina spår

EFTER TANKAR

sex etnologer korsar sina spår

Bokens tillkomst har möjliggjorts tack vare
anslag från stiftelsen Kungstenen.

Omslagsillustration: Halla Thorlaug Óskarsdóttir
Sättning: Eva Lindeberg
Tryck: Riga
ISBN 978-91-89097-02-5

Vulkan förlag, Stockholm 2019

Boken *Eftertankar - sex etnologer korsar sina spår* tillägnas
Lena Gerholm, professor vid Stockholms universitet.

PIA KARLSSON MINGANTI

STUDERA UPPÅT

– *myndighetshantering av statsbidrag till en muslimsk ungdomsorganisation*

När etnologer reflekterar över vad de ser som syftet med sina varierande forskningsprojekt framträder som en röd tråd viljan att undersöka »den lilla människans« vardagsverklighet, men även att vända blicken uppåt i samhällshierarkierna och kritiskt granska de som för andras talan (Gerholm 1993; Mellander 2018). Den kritiska blicken behöver då inte syfta till avståndstagande från makthavare, men till insikter som kan förtydliga och förbättra olika verksamheter. I det här kapitlet[1] vänds forskarblicken uppåt, mot en statlig myndighet. I fokus står myndigheten och dess komplexa uppdrag att förmedla statsbidrag till ungdomsorganisationer. Mer precist analyseras Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor [MUCF] och dess avslag av fortsatt statsbidrag till den nationella paraplyorganisationen Sveriges Unga Muslimer [SUM]. Beslutet kom 2016 efter många års kontinuerligt stöd och motiverades av kritik mot SUM för att inte leva upp till dess stadgade demokratikriterium

(MUCF 2016). Vid samma tillfälle fick även Sverigedemokratisk ungdom avslag med hänvisning till att de inte bedömdes respektera demokratins idéer och fler organisationer av andra skäl, till exempel Ung Vänster för bristande ekonomisk hantering och Booster riksförbund för att inte bedriva någon egentlig verksamhet.

Svenska regeringens ungdomspolitik har som mål att »alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen« (MUCF 2019a). Policyn är definierad i linje med globala och europeiska regler för ungas individuella rättigheter, men understryker även deras kollektiva demokratistärkande roll och ungdomsorganisationers roll som demokratiskolor (Amnå 2012; Zackariasson 2016; Poljarevic, Karlsson Minganti och Klingenberg 2019). Statliga organisationsbidrag bedöms här vara av stor vikt för att organisationerna ska kunna existera och bedriva självständig och långsiktig verksamhet.

Men ibland händer att det kommer varningssignaler om att organisationer inte lever upp till den givna modellen för hur demokrati ska se ut. Hur bedömer då myndigheten huruvida organisationer lever upp till antagna demokratikriterier eller inte? Det är detta komplexa problem som jag nu ska titta närmare på. Jag kommer också att undersöka hur MUCFs aktuella hantering av SUM påverkar möjligheten till konstruktiv religionskritik och fortsatt dialog. Studien har tagit form inom ramarna för det multidisciplinära

forskningsprogrammet *The Impact of Religion: Challenges for Society, Law and Democracy* (Vetenskapsrådet och Uppsala universitet) där »konstruktiv religionskritik« förstås som en dialektisk process som bidrar till ökad förståelse och transformativt lärande snarare än fientlighet och polarisering (Lövheim och Stenmark, kommande 2020). Artikulerar MUCF kritik som kan uppfattas som konstruktiv av SUM och öppnar upp för förbättringar av de specifika problemen? Behövs statligt stöd för att upprätthålla dialog och vilka andra utrymmen för religionskritik kan framträda om statsstödda organisationer avvecklas?

Analysen görs på ett juridiskt material som har producerats i rättsprocessen mellan MUCF och SUM samt på grundval av kunskapande från mina fältarbeten i muslimska organisationer, inklusive SUM (se t ex Karlsson Minganti 2007, 2012, 2015, 2016). Med samtida kulturell, religiös och juridisk mångfald finns ett ökat behov av insikter från etnografiska fältarbeten både rörande rättspraxis och levd vardagspraktik (Ekström och Gerholm 2006; Foblet et al. 2014).

SVERIGES UNGA MUSLIMER

SUM är en nationell paraplyorganisation som grundades 1991 och idag uppger sig involvera ungefär 4 000 medlemmar i en rad lokala föreningar på olika orter i Sverige (SUM

2016, 2019). Organisationen samlar ungdomar med varierande etnisk, social och konfessionell bakgrund. Även om sunni-islam är den övergripande inriktningen hävdas officiellt att alla unga muslimer är välkomna:

> Sveriges Unga Muslimer är en organisation som samlar lokalföreningar från hela landet som drivs av och för muslimska ungdomar. Vi verkar för att killar och tjejer med muslimsk bakgrund lär känna islam och stärks i sin muslimska identitet. Som en naturlig del av Sverige främjar vi även våra medlemmars positiva deltagande och engagemang i samhället och dess institutioner. Genom kunskapsspridning och breda samarbeten motverkar vi dessutom fördomar och felaktigheter om islam och muslimer. (SUM 2019)

SUM kan ansöka om statligt stöd via MUCF på grundval av Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer (SFS[2] 2011:65). Till skillnad mot religiösa organisationer fastställs inte deras möjligheter till verksamhetsstöd av lagen om trossamfund (SFS 1998:1593) eller lagen om stöd till trossamfund (SFS 1999:932). Det betyder, som kommer att framgå i detta kapitel, att kritik mot en ungdomsorganisation såsom SUM inte nödvändigtvis handlar explicit om »religion«, men snarare uttrycks inom ramarna för offentliga debatter om till exempel demokrati, jämlikhet,

säkerhet och relationen mellan staten och civilsamhället[3].

MUCF granskar vanligen ungdomsorganisationernas verksamhet i samband med deras årliga ansökan om förnyat bidrag, vilket sker i december varje år. I de följande tre avsnitten kommer jag att ge kronologiskt organiserade inblickar i två granskningar som MUCF valt att göra av SUM: en extra granskning som initierades i juni 2010 med anledning av två kritiska mediehändelser, samt den ordinarie granskningen i december 2016 i samband med SUMs ansökan om fortsatt statsbidrag, som den här gången alltså ledde till avslag. I de avslutande tre avsnitten analyseras MUCFs tolkning och beslut ur juridiskt, religionsvetenskapligt och etnologiskt perspektiv.

GRANSKNING 2010

MUCF granskar ungdomsorganisationers verksamhet i samband med deras årliga ansökan om förnyat bidrag i december. I juni 2010 beslutade dock MUCF (dåvarande Ungdomsstyrelsen) att genomföra en extra granskning med anledning av två kritiska mediehändelser. Den första ägde rum i mars mindre än en månad före SUMs årliga nationella konferens, då en inbjuden gästföreläsare ifrågasattes i såväl traditionella som nya sociala medier. Debatten startade med en artikel publicerad på debattsajten Newsmill

av Philip Wendahl (2010), dåvarande förbundssekreterare för organisationen Liberal mångfald och hbt-aktivist.[4] Gästföreläsaren ifråga var den nordamerikanske imamen Abdullah Hakim Quick, som tidigare blivit anklagad för att sprida hat mot judar och homosexuella, enligt Wendahl med referens till den brittiska hbt-organisationen Outrage!. Med anledning av detta uppmanade Wendahl MUCF att dra in sitt stöd till SUM.

Efter ett krismöte publicerade SUM en pressrelease som betonade att både Wendahl och Outrage! var kända för att använda anti-muslimsk retorik (jfr Puar 2007) och att SUM bjudit in Quick på grundval av hans »positiva tal om samexistens och öppenhet gentemot resten av samhället« (SUM 2010). Även om SUM uppgav sig dela Quick's uppfattning om att »islam inte tillåter samkönade sexuella relationer«, argumenterade de för ett pluralistiskt samhälle och rätten att göra olika livsstilsval samt refererade till gemensamma diskussioner om hbt-frågor med andra ungdomsorganisationer:

Kritiken mot SUM fortsatte, bland annat med argumentet att organisationen inte representerar den enda/korrekta tolkningen av islam. Via en ny pressrelease annonserade SUM att organisationen, i samråd med Quick, beslutat att ställa in hans framträdande på konferensen.

En tid efter konferensen rapporterade Sveriges Radios program Kaliber om sin undersökning av samtliga de

bidragsberättigade religiösa ungdomsförbundens inställning till hbt-personer (Gahnertz 2010). I fem av dessa förbund hävdades homosexuella medlemmar ha blivit diskriminerade. Flera vittnen uppgav att det hade blivit utestängda från förtroendeuppdrag och pressade att bota eller avstå från att leva ut sin homosexualitet. De fem organisationerna var: Sveriges Unga Muslimer, Sveriges unga katoliker, Pingst Ung, Evangeliska frikyrkans barn- och ungdomsorganisation samt Ungdomsinitiativet inom Syrisk-ortodoxa ärkestiftet.

Med anledning av de uppgifter som lämnats i programmet Kaliber beslutade MUCF att göra en utökad granskning av dessa fem ungdomsorganisationer. Utgångspunkt för granskningen var dåvarande Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer (SFS 2001:1060), som stipulerade att bidragsberättigade organisationer måste vara demokratiskt uppbyggda med en verksamhet som inte strider mot demokratiska idéer. Granskningen baserades uteslutande på formella dokument, det vill säga handlingar som ligger till grund för ansökan om statsbidrag samt annan formalia från organisationen som beskriver verksamheten, såsom verksamhetsberättelse, protokoll, visioner och stadgar, hemsida med utbildningsmaterial och arkiverat material från läger och konferenser (MUCF 2010; Wikström, i Zetterman 2010). Med hänvisning till förenings- och yttrandefrihetslagstiftningen tillämpade MUCF vid den här tidpunkten en relativt vid tolkning av demokratikriteriet:

så länge en organisation i sina formella dokument »håller sig inom vad som får uttryckas i Sverige, med hänsyn till grundlagsskyddade rättigheter, agerar organisationen inom ramen för demokratins idéer« (MUCF 2016). Utvärderingen inkluderade inte yttranden från enskilda företrädare och medlemmar eftersom de »inte nödvändigtvis är representativa för organisationen« (MUCF 2017a:12).

MUCF kunde inom ramarna för denna granskning inte finna grund för att SUM eller de övriga fyra religiösa ungdomsförbunden skulle bedriva en verksamhet som strider mot demokratins idéer, såsom att kränka eller diskriminera individer på grund av sexuell läggning, och avvisade förslaget om att dra in statsbidraget (MUCF 2010).

GRANSKNING 2016

När MUCF 2016 granskade SUM i samband med deras årliga ansökan om fortsatt organisationsbidrag blev det, till skillnad från tidigare, avslag. Till skillnad från 2010 motiverades beslutet nu genom att hålla organisationen ansvarig även för enskilda individers, inklusive gästföreläsares, handlingar (MUCF 2016). Nu tillämpades också en snävare tolkning av demokratikriteriet med utgångspunkt i Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer (SFS 2011:65), som fastställer att »bidrag endast får lämnas till

en organisation som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering« (8 §). MUCF bekräftar att tolkningen av vad det betyder att »i sin verksamhet respektera demokratins idéer« är komplicerad och att myndigheten tidigare, såsom i granskningen 2010, har tolkat begreppet på så sätt att en organisation lever upp till förordningen så länge den inte uttrycker sådant som faller inom de begränsningar som finns i exempelvis yttrandefrihetslagstiftningen (MUCF 2016). Men nu såg myndigheten behov av en stramare tolkning för att inte undergräva sina andra uppdrag, såsom att motverka extremism och minska antalet aktiva inom våldsbejakande miljöer (SFS 2011:1508, 3 §). MUCF förtydligar att: »En verksamhet kan bedömas agera inom yttrandefrihetens ramar men bedriva en verksamhet staten inte bör stötta med statsbidrag« (MUCF 2018a:31). Sammantaget identifierade MUCF följande skäl att avslå SUMs ansökan:

> Sveriges unga muslimer (SUM) och dess medlemsorganisationer har vid olika tillfällen och sammanhang pekats ut som en miljö där det förekommer individer som inte respekterar demokratins idéer, inklusive principen om jämställdhet och förbud mot diskriminering. Det har handlat om individer som uttryckt sig på sätt som inte är förenligt med förordningens syfte men också om kopplingar till andra organisationer som kan betraktas som icke förenliga med demokratins idéer, exempelvis till Muslimska brödraskapet. (MUCF 2016)

I motsats till beslutet 2010 associeras alltså SUM nu med extremism och definieras som en hel »miljö« ansvarig för valda representanters, gästföreläsares och förknippade organisationers handlingar. Beslutsunderlaget har därmed också breddats bortom formella dokument. Istället menar sig myndigheten eftersträva att all relevant information tas med i prövningen genom att tillämpa en »utökad omvärldsbevakning«, närmare bestämt »en bredare kartläggning av vad som skrivs i sociala medier och i nyhetskanaler« (MUCF 2018a:32, 35). Därför består nu det konkreta underlaget för beslutet även av sex åberopade medieartiklar och signerade ledare samt »samverkan« med andra myndigheter som dock inte namnges.

En av mediaartiklarna skiljer ut sig genom att den är skriven av ordföranden för SUM Rashid Musa (2014). Återstående tre artiklar (Eriksson 2014; Lundberg 2016; Van Den Brink 2016) och två signerade ledare (Kronqvist 2015; Gudmundsson 2016) är skrivna av icke-muslimska journalister. I dessa texter associeras SUM genom olika argumentativa kedjor med rörelser såsom Muslimska brödraskapet, Islamiska staten och salafism. Texterna tecknar också en bild av SUM som en plattform för odemokratisk extremism med avseende på religionsförtryck, könsförtryck, antisemi-

tism, homofobi och våld. Det ska förtydligas att somliga av journalisterna presenterar denna bild av SUM som ett faktum, medan andra förmedlar bilden med hänvisning till andra aktörers åsikter och formuleringar. Nästa avsnitt belyser hur SUM använde sådan kritik i en överklagan till domstol.

KOMMUNIKATIONSSKYLDIGHET ENLIGT FÖRVALTNINGSLAGEN

I januari 2017 inkom SUM med en överklagan av MUCFs beslut till Förvaltningsrätten i Stockholm (SUM 2017). Överklagandet gjordes med referens till det informationskrav som formuleras i förvaltningslagen (SFS 1986:223, 17 §). Enligt SUM har MUCF brustit i kommunikation genom att inte underrätta om allt material som tillförts i ärendet samt genom att misstolka organisationen och dess aktiviteter. SUM håller med MUCF om att det behövs kontroll av organisationer som uppbär statligt stöd och att statsbidrag inte är en rättighet. Däremot delas inte slutsatsen att SUM har misslyckats med att respektera demokrati. I överklagan listar SUM andra organisationer och myndigheter som de är medlemmar i eller samarbetar med, såsom Landsorganisationen för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) och Diskrimineringsombudsmannen (DO), samt ges konkreta exempel på SUMs insatser till stöd för demokrati och

jämställdhet. Ett sådant exempel är en gästföreläsning om arbetet på Stockholmspolisens hatbrottsenhet som hölls av en representant som också är en grundare av Gaypoliserna. Ett annat exempel är att kvinnor utgör 40 % av SUMs medlemmar och 60 % av dess styrelseledamöter.

Förvaltningsrätten gav SUM rätt i sin kritik av bristande kommunikation. I domen konstateras att det faktum »att en organisation har kritiserats i medier för sin verksamhet kan enligt förvaltningsrättens mening inte i sig ligga till grund för att avslå en ansökan om statsstöd« (Förvaltningsrätten 2017). Med utgångspunkt i regeringsformen (kapitel 1, 9 §) bekräftar rätten vidare att det är »en given utgångspunkt vid förvaltningsmyndigheters och domstolars prövning att de omständigheter som ligger till grund för ett beslut ska vara konkreta och möjliga att bemöta och verifiera« (Förvaltningsrätten 2017). Förvaltningsrätten kommenterar en källa som MUCF retroaktivt adderat i målet och erkänt som betydelsefull för beslutet om avslag av statsbidrag till SUM. Källan är en rapport publicerad på hemsidan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Rapporten har titeln Muslimska brödraskapet i Sverige (Norell, Carlbom och Durrani 2017a) och har även publicerats på engelska (Norell, Carlbom och Durrani 2017b) av The Clarion Project, en organisation med bas i Washington D.C. som har studerats som en anti-muslimsk tankesmedja (t ex Hafez 2017). Rapporten har mött kritik för bristande veten-

skaplighet och frånvaro av källhänvisningar, bland annat av ett tjugotal namnkunniga forskare (Ackfeldt et al. 2017), och Förvaltningsrätten bedömde att »värdet av studien som bevisning får anses högst begränsat«.

Sammanfattningsvis bedömde Förvaltningsrätten att det »inte finns någonting i det av SUM ingivna materialet som skulle tyda på annat än att SUM i sin verksamhet respekterar demokratins idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering« och hänvisade målet tillbaka till myndigheten för fortsatt handläggning och nytt beslut.

FRAMSTÄLLNING AV EN RADIKAL RELIGIÖS ANDRE I DISKUSSIONER OM SAMHÄLLSPROBLEM

När MUCF presenterade ett nytt beslut var det underbyggt med en rapport om SUM som MUCF beställt av journalist Magnus Sandelin (2017) och som innehåller flera specifika exempel på odemokratiska aktiviteter. Återigen beslutade MUCF att tillämpa en av myndighetens mest kraftfulla sanktioner mot ungdomsorganisationen, nämligen avslag av statsbidrag (MUCF 2018b). Efter att länge ha tillerkänt SUM stöd betonas numer farhågan att organisationen utgör en plattform för odemokratiska aktiviteter med diskriminering och våldsbejakande extremism. Attitydförändringen kan liknas med den spänning som etnologen Kim Silow

Kallenberg (2016) identifierar i sin analys av relationen mellan ungdomar och en statlig institution. Hon argumenterar att »teenagers are alternately being constructed as children in need and as manipulative criminals: articulations that are made part of either a logic of care or a logic of punishment« (Silow Kallenberg 2016, abstract). Avvägningen mellan sådana logiker har konsekvenser för institutioners verksamheter, som när MUCF skiftar sin förståelse av SUM från en plantskola för demokrati till i bästa fall oansvarig och i värsta fall med en dold agenda av förtryck och våld. Den senare logiken uttrycktes av MUCFs generaldirektör i en förklaring till valet av sanktionen indraget bidrag: »medborgarna ska känna sig trygga i att skattepengar inte vid något tillfälle kan utnyttjas av *illasinnade* intressen [min kursivering]« (Nyberg 2017).

Det åberopade materialet som ligger till grund för MUCFs avslag har inte producerats i ett vacuum. Exempelvis har MUCF självt hävdat sig vara måltavla för en kampanj från tankesmedjan Timbro, inte bara rörande myndighetens kontrollrutiner men också med udden riktad mot statsbidragen som helhet (De Vivo 2017). Offentliga debatter, om statsbidrag, islamistiskt inflytande eller annat, sker intertextuellt i olika former av media och integreras i olika institutioners verksamheter, inklusive statliga myndigheters (Brubaker 2012; Silow Kallenberg 2016; Jensdotter och Lövheim, kommande 2020). I det här studerade fallet är MUCFs

analys av SUMs formella dokument intimt sammanlänkad med ett urval åberopade medieartiklar, ledare och rapporter som reflekterar specifika samhällsskeenden och opinioner. MUCF motiverar själv sin tillämpning av den här typen av underlag som ett led i en bredare »omvärldsbevakning« (MUCF 2017a:14, 23, 27). Hur beskrivs SUM i detta material?

I MUCFs analys förknippas SUM med en islamistisk ideologi som är »inkompatibel med den liberala demokratiska struktur vi byggt upp i Väst där separationen mellan religion och politik är en grundsten« (Norell, Carlbom och Durrani 2017a:5). Den här distinktionen kan undersökas med hjälp av etnologisk forskning som visar hur sekulära argument och handlingar har kommit att transformeras till en sekularistisk norm genom att de distanseras från religion men länkas till andra hegemoniska normer såsom modernitet, objektivitet, frihet, vithet och svenskhet/västerländskhet (Karlsson Minganti 2015; Berg, Lundahl och Martinsson 2016). Den sekulära normen, eller identiteten, skapas alltså i kontrast till en tänkt motsats, sin konstitutiva utsida. I det här aktuella materialet särskiljs ett »svenskt vi« från en »muslimsk Andre«, men också ett »sekulärt vi« (som inkluderar sekulära muslimer) från en »muslimsk extremistisk Andre«. Den senare dikotomin illustreras bland annat i kritik som riktas mot SUMs ordförande Rashid Musas representation av religion i ett sekulärt samhälle:

> Många provoceras just av att han som företrädare för en religiös organisation gör sig till talesperson för alla Sveriges unga muslimer, varav en stor del är sekulära och ser religion som en privatsak. (Van Den Brink 2016)

En kategori sekulära muslimer ringas in och formuleras som de genuina representanterna för muslimerna i Sverige och som integrerade i det övergripande sekulära vi:et. Sociologen Shirin Amir-Moazami (2011) understryker hur viktigt det är för europeiska demokratiska stater att reflektera över sin del i sådan polarisering, inte minst i statliga initiativ till »dialog med muslimer« där somliga aktörer bjuds in medan andra utsorteras.

I MUCFs beslutsdokument om avslag till statsbidrag associeras SUM explicit med extremism. Det handlar dels om att ungdomsorganisationen inte lever upp till uppdraget att motverka extremism och minska antalet aktiva inom våldsbejakande miljöer, och dels om att SUM kopplas ihop med andra organisationer som definieras som extremistiska, såsom Muslimska brödraskapet. Faktum är att SUM och dessa organisationer beskrivs som de bakomliggande drivkrafterna *mot* dialog och samverkan:

> I grunden håller islamister på att bygga upp en parallell samhällsstruktur som konkurrerar med det övriga samhället om svenska medborgares värdegrund. På det

> viset är MB:s aktivister en långsiktig utmaning vad gäller landets sociala sammanhållning. (Norell, Carlbom och Durrani 2017a:30–31)

Beskrivningen kan tolkas i linje med Robert Putnams (2000) begreppspar sammanlänkande (bonding) och överbryggande (bridging) socialt kapital. I de texter som åberopas av MUCF 2016 betonar författarna att SUM misslyckas med att prestera överbryggande aktiviteter som kommer hela samhället till gagn, men endast gynnar sammanlänkandet av en enskild essentialiserad och extremistisk muslimsk gruppgemenskap. Som antropologen Aje Carlbom förklarar (i en reviderad rapport om islamisk aktivism på uppdrag från MSB efter kritiken mot den tidigare rapporten av Norell, Carlbom och Durrani 2017a):

> Ett problem med MB-associerade organisationer är att de bidrar till att skapa politisk och social polarisering genom att ställa ett föreställt »vi« (muslimer) mot ett föreställt »dem« (icke-muslimer). Det är en identitetspolitisk strategi som ställer grupper mot varandra och därigenom har en negativ inverkan på demokratiska spelregler kring debatt av sakfrågor. (Carlbom 2018:2)

Termen identitetspolitik, som tillämpas här i citatet och i flera andra av MUCFs åberopade källor, är mångtydig. Den

har definierats som »an intersection of *group* identity and politics, which can lead to social change. Identity politics arises when oppression becomes the focus of a strong separate group identity around which support, political analysis, and action are developed« (Phoenix 2000:1097). Det är självklart att en ungdomsorganisation med religiös profil såsom SUM arbetar för att stärka sina medlemmars religiösa tro, men stärkandet av den religiösa identiteten och medlemmarnas ställning i samhället kan bli problematiskt när det handlar om en säkerhetspolitiserad minoritet. SUM söker erkännande för *muslimer* samtidigt som de utmanar diskriminerande beteckningar såsom »invandrare« och nu »terrorister«. I den bemärkelsen är SUMs identitetspolitiska mobilisering inte annorlunda än andra rörelser som vuxit fram ur erfarenheter av diskriminering, exempelvis »kvinnor«, »homosexuella« eller »arbetare«. Men flera av författarna till MUCFs åberopade källor (Gudmundsson 2016; Lundberg 2016; Norell, Carlbom och Durrani 2017a; Carlbom 2018) betonar dock vad statsvetaren Amy Gutmann beskriver som identitetspolitikens dåliga sida, som »entails putting considerations of group identity above considerations of justice« och istället leder till hat och våld mot andra (Gutmann 2003:16). Med andra ord kan det liknas vid kritiken av SUM som gynnande en extrem muslimsk gruppgemenskap på bekostnad av överbryggande aktiviteter till gagn för hela samhället.

Sett ur detta perspektiv av identitetspolitikens dåliga sida har SUMs engagemang mot rasism och sociala orättvisor kommit att tolkas som »polemisk retorik« (Norell, Carlbom och Durrani 2017a:22). Vidare har SUMs presentation av statistik som visar på en stor andel kvinnliga medlemmar och styrelseledamöter kritiserats som en form av tokenism utan substans för jämlikhet. Där finns en misstanke om att organisationen praktiserar en strategi av dubbla budskap; ungdomarna antas internt följa en radikal islamistisk agenda medan de presenterar sig som goda demokrater inför allmänheten och de myndigheter som naivt ger dem statsbidrag (Eriksson 2014; Gudmundsson 2016; Lundberg 2016; Norell, Carlbom och Durrani 2017b; Sandelin 2017; Van Den Brink 2016; Carlbom 2018).

Forskare som Cesari (2018) och Puar (2007) har belyst hur legitima samhällsdebatter baserade på kategorier såsom kön, sexualitet, etnicitet och nation bränner samman med nationalistiska ideologier och säkerhetspolitisering, och sammantaget har kommit att utgöra en viktig drivkraft för samtida religionskritik. Min analys visar att MUCF, i en sådan här komplex kontext för beslutsfattande, numera använder källor som tenderar att frammana en entydig »radikal religiös Andre«.

FORTSATT KOMMUNIKATION OCH KONSTRUKTIV RELIGIONSKRITIK?

Statsvetaren Farid Hafez (2017) varnar för att okritiskt anamma källor som frammanar en otvetydig radikal religiös Andre, och visar i sin forskning på den roll som internationella tankesmedjor spelar för negativt kunskapande kring olika muslimska aktörer i civilsamhället. Det är ett kunskapande som:

> systematically produces knowledge about Muslims that follows a strategy of defamation and delegitimization. It especially draws on the allegation of a connection between visible Muslim civil society actors and the Muslim Brotherhood. [...] The discourse on terrorism and extremism/radicalism is used against vocal Muslims and organizations to dismantle, disable and discharge from the civic and political activism. (Hafez 2017:131)

I sin forskning, i såväl svensk som bredare europeisk kontext, visar Hafez på hur muslimska aktörers handlingsutrymme beskärs, inte bara genom att nekas finansiellt och moraliskt stöd, men även genom att tvingas bemöta anklagelser i media och domstol. Det väcker frågan om huruvida MUCFs nuvarande tendens att anamma tolkningar av SUM som en »radikal religiös Andre« inte bara innebär att or-

ganisationen diskvalificeras för statlig stöd, men även som fortsatt dialogpartner i linje med antingen en idealtypisk *sekularistisk* eller *restriktionistisk* strategi för engagemang i religionsfrågor (Stenmark 2019, kommande 2020). Till skillnad från en *sekularistisk* strategi, som syftar till att genomgående minimera religiöst inflytande i samhället eftersom religion uppfattas underminera liberal demokrati, bjuder den *restriktionistiska* strategin in religiösa aktörer till dialog. Religionen i sig ses inte som ett problem, men det gör däremot olika former av religiositet som betecknas som extremism. Strategin kan sägas bjuda in till dialog men bara på vissa villkor: moderat religiösa representanter och till exempel »sekulära muslimer« är välkomna, men inte de som bedöms vara extrema, radikala religiösa Andra.

En tredje *öppen* strategi förordar istället dialog även med dem som bedöms vara involverade i odemokratiska ideologier och praktiker. Öppna diskussioner förväntas ge insikter som kan leda till mer konstruktiv såväl »intern« som »extern« religionskritik (Stenmark 2019, kommande 2020). Strategin förutsätter dock en höggradigt självreflexiv hållning från initiativtagarens sida så att ambitionen om ett öppet dialogprojekt inte endast blir en politisk styrningsteknik som påverkar samtalet i viss riktning (Amir-Moazami 2011). Den öppna strategin förutsätter vidare en acceptans av att radikala religiösa Andras perspektiv formuleras öppet inom ramarna för det demokratiska samhället. Men det ter

sig förnärvarande vara ett alltför högt pris för MUCF, som nu har vänt sig till domstol för att utreda hur just precis ramarna för det demokratiska samhället ska förstås.

KONSEKVENSER AV RESTRIKTIV TOLKNING OCH BIDRAGSPOLICY

Mitt material pekar på att MUCFs nuvarande restriktiva tolkning och hantering av SUM bidrar till att underkommunicera SUMs positiva insatser för demokratin. Forskning om muslimska ungdomsorganisationer i diaspora visar, precis som SUM i sin överklagan till Förvaltningsrätten, på komplexitet i gruppernas sammansättning och verksamhet där olika trender inom samtida islam (från salafism till feminism och över hela det politiska spektrumet) uttrycks och utprovas av de unga medlemmarna (se t ex Frisina 2010; Karlsson Minganti 2007, 2012, 2016; Schmidt 2017; Nyhagen 2019).

I min egen forskning har jag visat hur ungdomar och kvinnor inom SUM med flera muslimska organisationer hittar vägar förbi traditionella auktoriteter (religiösa ledare, män och föräldrar). Tillsammans tar de initiativ till att tolka islam här och nu i det samhälle där de lever. Min analys av dessa initiativ visar på såväl frigörande potential som reproduktion av förtryck. I de studerades berättelser är det

särskilt möjligheten att ta makt över sin livssituation via religionen och den muslimska gemenskapen som står i fokus, samt deras strävan efter att motverka just stereotypa bilder av muslimer som antingen entydiga offer eller förtryckare. I deras berättelser återfinns också det motstånd mot social underordning och rasism som förmedlas i etnologen René León Rosales (2019) studie av »ortenrörelsen«tillsammans med sociologen Over Sernhede och musikvetaren Johan Söderman. Även om forskarna inte explicit undersöker religionens och de religiösa föreningarnas roll för dessa ungdomar framgår den med tydlighet i många av deras citat. Och liksom ungdomarna i ortenrörelsen understryker SUM och de intervjuade medlemmarna betydelsen av folkbildning och samarbetsprojekt, det vill säga såväl Putnams sammanlänkande som överbryggande sociala kapital.

Sådana mångfacetterade omständigheter förbises i diskussioner som i stället polariserar mot en otvetydig »radikal religiös Andre«. MUCF själv varnar för att den stereotypen leder till oro inom offentlig sektor att associeras med vissa aktörer (MUCF 2017b). Även de muslimska civilsamhällesaktörers oro för att associeras med extremism bekräftas av forskning, som visar hur många numera avstår från explicita referenser till islam och muslimsk identitet (Berglund 2012; Karlsson Minganti 2015; Hafez 2017; Beydoun 2018). Det är en situation som tycks krympa religionsfrihet och utrymmet för konstruktiv religionskritik.

Mot bakgrund av MUCFs nya restriktiva hållning är det rimligt att fråga om statsbidrag alls är nödvändigt för konstruktiv religionskritik. Svaret kan vara nej. Både MUCF och SUM är överens om att statsbidrag inte är en rättighet i sig; civilsamhället bygger på föreningsfrihet och ideellt arbete. Organisationer kan också överväga att avstå från statsbidrag för att upprätthålla ett autonomt rum för samhälls- som religionskritik (Karan 2008). SUMs italienska motsvarighet Giovani Musulmani d'Italia [Italiens Unga Muslimer, GMI] har inget direkt finansiellt stöd från staten (Frisina 2010), men organisationen är istället beroende av tillfälliga projektbidrag med förutbestämda agendor samt av lokaler tillhandhållna av andra rörelser. På så vis kan en konsekvens av restriktiv bidragspolicy bli att ungdomsorganisationer drivs under jorden eller bli beroende av andra potentiellt odemokratiska aktörer.

Ytterligare en fråga är i vilken miljö konstruktiv kritik kan äga rum. I en anda av misstro som beskrivs i detta kapitel finns ingen uppenbar plats för dialog. Utvecklingen av misstro har i detta fall skett intimt sammanflätat med nedmonteringen av den svenska modellen för relationen mellan staten och civilsamhällesorganisationer, enligt vilken statsbidrag var ett sätt att bekräfta religionsfrihet som en hörnsten för demokratin (SOU 2018). I spåren försvinner eller förändras rum för dialog och religionskritik. I detta kapitel har jag undersökt rättssystemet som ett

istället expanderande rum för sådan kommunikation. Runt om i Europa ökar intresset för att lösa religionsanknutna konflikter via juridik, vilket givit upphov till uttrycket juridifiering (förrättsligande) av religion. Både skälen och effekterna är flera och här finns inte utrymme att utveckla dem vidare, men som statsvetaren Sara Carlbaum (2016) understryker är det värt att notera att juridifiering innebär en paradox. Den kan å ena sidan stärka diskriminerade individer och grupper i deras kamp för rättigheter, men å andra sidan riskera att avpersonifiera relationer mellan människor och deras förtroende, tillit och omsorg om varandra: »Juridikens logik om två åtskilda parter riskerar bli det som karaktäriserar sociala relationer« (Carlbaum 2016:68). Logiken blir inte minst tydlig när SUMs önskemål om ett möte med MUCF med avsikt att »försöka förstå den kritik ni framför mot oss som organisation och vad vi kan göra för att gå vidare« besvaras på följande sätt: »Så länge MUCF har en pågående process mot SUM ser inte MUCF någon anledning till att träffas« (MUCF 2019b).

Tvisten mellan MUCF och SUM fortgår och myndigheten har drivit den vidare till Kammarrätten. Där ska ytterligare en dom från Förvaltningsrätten (2019) prövas; ytterligare en bakläxa för MUCF som Förvaltningsrätten motiverade med bristande bevisning om extremism och förbiseende av demokratifrämjande aktiviteter. De upprepade bakläxorna visar att kritik inte kan levereras under vilka

omständigheter som helst och att lagen är ett instrument för strukturell ordning och rättvis prövning. Men relationen mellan MUCF, SUM, offentliga medel, demokratin och lagen är en tolkningsfråga som nu prövas vidare. Den så kallade Demokrativillkorsutredningen har under tiden publicerat sitt betänkande med förslag till ett förtydligat och enhetligt demokrativillkor för statsbidrag till civilsamhällets organisationer (SOU 2019) och Kammarrätten kommer att ge vidare besked om tillämpning av bland annat beviskrav och proportionalitetsbedömning.

Frågan kvarstår dock om domstolen är rätt plats att utveckla konstruktiv religionskritik eller om den snarare framstår som ett rum där parter uttrycker antagonism och all dialog upphör. Det föranleder mig att återvända till kapitlets inledande ord om etnologers ambition att »studera uppåt« och kritiskt granska de som för andras talan (Gerholm 1993). Domstolar liksom myndigheter ska förstås som garanter för medborgares rättigheter och skyldigheter, men de är aldrig helt frikopplade från tendensen att reproducera olika maktordningar och kritisk granskning är därför nödvändig. Även om MUCFs avslag av bidrag till SUM inte är avsett att underminera islam som religion, men snarare att förbättra livet för de berörda unga muslimerna liksom för alla svenska medborgare, så grundlägger inte beslutet och den påföljande rättsprocessen någon interaktion för transformativt lärande. På den punkten pekar alltså mitt

material på ett brott med den syn på konstruktiv kritik som ligger till grund för detta kapitel. SUMs interna mångfald skyms och medlemmarna diskvalificeras som partners i dialoger om viktiga samhällsfrågor, såsom demokrati, jämlikhet och säkerhet. Ytterst riskeras unga människors chans att bli erkända och hörda, och därmed att de internaliserar en polariserad identitet och världsbild.

*

NOTER

[1] Jag vill tacka Mosa Sayed, docent i internationell privaträtt på Uppsala universitet, för insiktsfulla kommentarer under planering och genomförande av detta kapitel. Jag vill också tacka forskningsprogrammet The *Impact of Religion: Challenges for Society, Law and Democracy* (Vetenskapsrådet och Uppsala universitet) för finansiellt stöd och berikande flervetenskapligt samarbete.

[2] Svensk författningssamling (SFS).

[3] När jag i detta kapitel använder begreppet civilsamhälle är det i vid bemärkelse för att inkludera mångfalden av ideell organisering. För mer läsning om begreppets utveckling och ideologiska implikationer se t ex Harding 2012:21-25.

[4] Det gängse begreppet i det granskade materialet från 2010 var hbt.

LITTERATUR

Amir-Moazami, Shirin 2011. Dialogue as a governmental technique: Managing gendered Islam in Germany. *Feminist Review*, nr 98.

Amnå, Erik 2012. How is civic engagement developed over time? Emerging answers from a multidisciplinary field. *Youth & Society*, vol 35, nr 3.

Berg, Linda, Lundahl, Mikela och Martinsson, Lena 2016. Sekulariteter – förstaheter genom religion och kön. *Kvinder, Køn og Forskning*, nr 4.

Berglund, Jenny 2012. Islam som resurs? I: *Religion som resurs? Existentiella frågor och värderingar i unga svenskars liv*. Mia Lövheim och Jonas Bromander (red.). Skellefteå: Artos.

Beydoun, Khaled 2018. Acting Muslim. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review (CR-CL)*, vol 53.

Brubaker, Rogers 2012. Categories of Analysis and Categories of Practice: A Note on the Study of Muslims in European Countries of Immigration. *Ethnic and Racial Studies*, vol 13, nr 1.

Carlbaum, Sara 2016. Juridifiering och utbildningsval. Konsekvenser av elevers och studenters rättigheter. *Utbildning och demokrati*, vol 25, nr 1.

Ekström, Simon och Gerholm, Lena (red.) 2006. *Orienten i Sverige. Samtida möten och gränssnitt*. Lund: Studentlitteratur.

Foblets, Marie-Claire, Alidadi, Katayoun, Nielsen, Jørgen S. and Yanasmayan, Zeynep (red.) 2014. *Belief, Law and Politics: What Future for a Secular Europe?* Farnham: Ashgate.

Frisina, Annalisa 2010. Young Muslims of Italy: Islam in the Everyday Life. I: *Youth and Religion*. Annual Review of the Sociology of Religion, vol 1. Giuseppe Giordan (ed.). Leiden: Brill.

Gerholm, Lena (red.) 1993. *Etnologiska visioner. Femton forskare reflekterar kring sitt ämne*. Stockholm: Carlssons.

Gutmann, Amy 2003. *Identity in democracy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Hafez, Farid 2017. Muslim Civil Society Under Attack: The European Foundation for Democracy's Role in Defaming and Delegitimizing Muslim Civil Society. I: *Islamophobia and Radicalization: Breeding Intolerance and Violence*. John Esposito and Derya Iner (red.). Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Harding, Tobias 2012. *Framtidens civilsamhälle. Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Statsrådsberedningen, Regeringskansliet.

Jensdotter, Linnea och Lövheim, Mia kommande 2020. Criticizing Religion in Mediatized Debates. I: *A Constructive Critique of Religion: Encounters between Christianity, Islam and Non-Religion in Secular Societies*. Mia Lövheim and Mikael Stenmark (red.). London: Bloomsbury Academics.

Karan, Olgu 2008. State Management of Immigrant Organization in Sweden. I: *Migration and activism in Europe since 1945*. Wendy Pojmann (ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Karlsson Minganti, Pia 2016. Introducing »Fourth Space«: Young Muslims Negotiating Marriage in Europe. *Ethnologia Europaea*, vol 46, nr 1. Special Issue. Muslim intimacies: Families, individuals and late modern dilemmas. Laura Stark (ed.). Copenhagen: Museum Tusculanum Press.

Karlsson Minganti, Pia 2015. Muslim Women Managing Women's Shelters: Somaya, the Muslimwoman and Religion as Resource. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, vol 23, nr 2.

Karlsson Minganti, Pia 2012. Challenging from Within: Youth Associations and Female Leadership in Swedish Mosques. I: *Women, leadership and mosques: Changes in contemporary Islamic authority*. Masooda Bano and Hilary Kalmbach (red.). Leiden: Brill.

Karlsson Minganti, Pia 2007. *Muslima. Islamisk väckelse och unga kvinnors förhandlingar om genus I det samtida Sverige*. Diss. Stockholm: Carlsson.

Lövheim, Mia och Stenmark, Mikael (red.) kommande 2020. *A Constructive Critique of Religion: Encounters between Christianity, Islam and Non-Religion in Secular Societies*. London: Bloomsbury Academics.

Mellander, Elias 2018. *Etnologiska kompositioner. Orienteringar i yrkeslivet*. Diss. Göteborgs universitet.

Nyhagen, Line 2019. Mosques as Gendered Spaces: The Complexity of Women's Compliance with, And Resistance to, Dominant Gender Norms, And the Importance of Male Allies. *Religions*, vol 10, nr 5.

Phoenix, Ann 2003. Identity Politics. I: *Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge: volume 3*. Cheris Kamrarae and Dale Spender (red.). New York and London: Routledge.

Poljarevic, Emin, Karlsson Minganti, Pia och Klingenberg, Maria 2019. Religion och samhällsengagemang bland unga svenskar. I: *Unga och religion. Troende, ointresserade eller neutrala?* Maria Klingenberg och Mia Lövheim (red.). Malmö: Gleerups.

Puar, Jaspir K. 2007. *Terrorist assemblages: Homonationalism in queer times*. Durham: Duke University Press.

Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Schmidt, Garbi 2017. The Good Citizen and the Good Muslim:

The Nexus of Disciplining the Self and Engaging the Public. *MIM Working Papers Series*, vol 17, nr 6. Malmö: Malmö University.

Sernhede, Ove, León Rosales, René och Söderman, Johan 2019. *»När betongen rätar sin rygg«: Ortenrörelsen och folkbildningens renässans. Från stigmatisering till kunskapssökande och social mobilisering*. Göteborg: Daidalos.

Silow Kallenberg, Kim 2016. *Gränsland. Svensk ungdomsvård mellan vård och straff*. Diss. Huddinge: Södertörns högskola.

SOU 2019:35. *Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället. Vägledning för handläggare*. Stockholm: Norstedts juridik.

SOU 2018:18. *Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige*. Stockholm: Norstedts juridik.

Stenmark, Mikael (kommande 2020). Criticizing Religion in a Secular Democratic Society. I: *A Constructive Critique of Religion: Encounters between Christianity, Islam and Non-Religion in Secular Societies*. Mia Lövheim och Mikael Stenmark (red.). London: Bloomsbury Academics.

Stenmark, Mikael 2019. Religionskritik i ett sekulärt och pluralistiskt samhälle. I: *Konstruktiv religionskritik. Filosofiska, teologiska och pedagogiska perspektiv*. Mohammad Fazlhashemi, Olof Franck och Mikael Stenmark (red.). Stockholm: Sanoma Utbildning.

Zackariasson, Maria 2016. Perspectives on participation: Organisational work among free-church youth. I: *Reconsidering Religion, Law and Democracy: New Challenges for Society and Research* Anna-Sara Lind, Mia Lövheim and Ulf Zackariasson (red.). Lund: Nordic Academic Press.

TIDNINGSARTIKLAR

De Vivo, Lucas 2017. [Timbro-tidning pressar myndighet om statsbidrag: »Utsätts för smutskastning«]. *ETC*, 2017-03-29.

Eriksson, Thord 2014. [Jag utmanar starka krafter]. *Dagens Samhälle*, 2014-10-30.

Zetterman, Jacob 2010, [Ungdomsstyrelsen: Lätt beslut att låta religiösa ungdomsförbund ha kvar statsbidrag]. *Dagen*, 2010-07-06.

Gudmundsson, Per 2016. [Muslimska Brödraskapet ett udda val av kyrka]. *Svenska Dagbladet*, 2016-08-09.

Kronqvist, Patrik 2015. [Även här är muslimer offer för fanatiker]. *Expressen*, 2015-01-12.

Lundberg, Johan 2016. [Så hamnade Miljöpartiet sida vid sida med islamister]. *Göteborgs-Posten*, 2016-04-20.

Musa, Rashid 2014. [Rashid Musa (Sveriges Unga Muslimer): Vi är alltid skyldiga tills motsatsen bevisats]. *Dagens Arena*, 2014-09-24.

Nyberg, Lena 2017. [Slut med skattepengar till illasinnade intressen]. *Göteborgs-Posten*, 2017-03-23.

Van Den Brink, Nina 2014. [Trött på avstånd]. *Fokus*, 2014-06-14.

ÖVRIGT MATERIAL OCH INTERNETKÄLLOR

Ackfeldt, Anders, et al. 2017. [Undermålig forskning i svensk myndighetsrapport]. Religionsvetenskapliga kommentarer, 2017-03-02.

Carlbom, Aje 2018. [Islamisk aktivism i en mångkulturell kontext – ideologisk kontinuitet eller förändring?] Rapport/Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Cesari, Jocelyne 2018. [Securitization of Islam and Religious Freedom]. Cornerstone Forum, Religious Freedom Institute, 2018-09-11.

Förvaltningsrätten i Stockholm 2017. Dom. Mål nr 192/17. 2017-11-14.

Förvaltningsrätten i Stockholm 2019. Dom. Mål nr 9821-18. 2019-02-01.

Gahnertz, Lisa 2010. [Religiösa ungdomsförbund om homosexuella: [»Vi accepterar människorna – men inte beteendet«]. Sverigesradio.se, 2010-06-06.

MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019a. [Sveriges ungdomspolitik]. https://www.mucf.se/sveriges-ungdomspolitik (besökt 2019-09-10).

MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019b. [Yttrande: Mål nr 1383-19 gällande avslag på bidragsansökan för

Sveriges unga muslimer]. Diarienummer 0597/18.
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2018a. [Årsredovisning 2017].
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2018b. [Beslut]. 2018-04-11. Diarienummer 1439/16; 0987/15.
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2017a. [Att verka demokratiskt. Redovisning av hur MUCF granskar och följer upp demokrativillkoren för statsbidrag]. Rapport/MUCF.
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2017b. [Knäck koden! En vägledning om hur kommuner och civilsamhälle kan arbeta tillsammans mot våldsbejakande extremism]. Vägledning/MUCF.
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016. [Beslut om bidrag för barn- och ungdomsorganisationer], 2016-12-16. Diarienummer 1439/16.
MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2010. [Meddelande till styrelsen för Sveriges Unga Muslimer]. 2010-07-02. Diarienummer 20-1005/10.
Norell, Magnus, Carlbom, Aje and Durrani, Pierre 2017a. [Muslimska brödraskapet i Sverige]. Rapport/Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Diarienummer 2017-1287.
Norell, Magnus, Carlbom, Aje and Durrani, Pierre 2017b. [The Muslim Brotherhood i Sweden]. Report/Commissioned by the Swedish Civil Contingencies Agency (MSB) and published by Clarion Project.
Sandelin, Magnus 2017. [Organisationen Sveriges Unga Muslimer – ideologi och koppling till antidemokratiska miljöer]. Rapport/MUCF.
SUM, Sveriges Unga Muslimer 2019.[Om]. https://www.facebook.com/pg/ungamuslimer/about/?ref=page_internal (besökt 2019-09-10).
SUM, Sveriges Unga Muslimer 2017. [Överklagande till förvaltningsrätten i Stockholm]. 2017-12-29. Mål nr 192-17.
SUM, Sveriges Unga Muslimer 2016. [Ansökan från Sveriges Unga Muslimer. Organisationsbidrag för barn- och ungdomsorganisationer 2017]. MUCF diarienummer 1439/16.

SUM, Sveriges Unga Muslimer 2010. [Meddelande gällande Abdullah Hakim Quick]. 2010-03-24. https://web.archive.org/web/20100327163656/http://www.ungamuslimer.se/index.php?option=com_content&view=article&id=263%3Ameddelande-gaellande-abdullah-hakim-quick-&catid=1%3Alatest-news&Itemid=53 (besökt 2019-09-10).
Wendahl, Philip 2010. [Dra tillbaka bidragen till Sverig Unga Muslimer]. Newsmill, 2010-03-13. https://web.archive.org/web/20100327135938/http://www.newsmill.se/artikel/2010/03/13/dra-tillbaka-bidragen-till-sveriges-unga-muslimer-0 (besökt 2019-09-10).